

NOS

Nr 3 2011 Årgång 33

Medlemsorgan för Föreningen Natur och Samhälle i Norden

Föreningen Natur och Samhälle i Norden (FNSiN)

FNSiN grundades år 1973

Ur föreningens stadgar:

§2 Föreningen skall samla intresserade av natur och samhälle i Norden till allsidiga studier därav. Genom studieverksamhet, föreläsningar, exkursioner och publikationer skall Föreningen sprida kunskap om natur och samhälle med huvudinriktning på Norden. Föreningen är en religiöst och partipolitiskt obunden ideell förening.

§3 Föreningens huvudsakliga intresseområden är Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige och Åland samt områden med historisk eller annan anknytning till länderna i Norden.

FNSiN samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan och med andra föreningar. FNSiN ingår i Förbundet för Ekoparken. Läs mer på vår hemsida www.fnsin.nu.

Föreningens adress:

c/o Eva Innings
Dalgårdsvägen 55
121 33 Enskededalen
08-774 12 53(b),

Föreningens lokal Baltzar har adress

Baltzar von Platens gata 11

Medlemsavgiften 2011:

Fullbetalande medlem 150 kr
Ny dito efter 1/7 75kr
Familjemedlem 50kr

Plusgiro: 67 01 50- 2

Medlemsavgifter och beställning av skrifter

NOS: Ansvarig utgivare

Anders Schaerström,
Kometvägen 49

183 48 Täby;

08-758 30 03; 070-693 91 28

anders.schaerstrom@telia.com

Material till NOS skickas till:

nos.fnsin@gmail.com
eller till sekreteraren

NOS har ISSN: 0348-7970

NOS utkommer 4 ggr/år.

Manusstopp 1 dec/mars/juni resp. sept.

Internet E-post: info@fnsin.nu

Hemsida: www.fnsin.nu

Blogg: www.fnsin.blogspot.com

FNSiN, styrelse

Ordförande
Bente af Edholm
Fritiofsvägen 4
182 54 Djursholm
08-622 55 25; 070-400 01 99
bente.fnsin@gmail.com

Vice ordförande:
Soili Bisi-Strom
Fatburs Kvarng.14
118 64 Stockholm
08-19 12 52 (b)
070-370 07 75
bisi-strom@bredband.net

Sekreterare

Monica Ajne
Kritvägen 3
141 34 Huddinge
08-711 58 15 (b)
b.m.ajne@telia.com

Kassör:

Eva Innings
Dalgårdsvägen 55
121 33 Enskededalen
08-774 12 53(b), 070-491 67 14;
08- 653 5405
eva.innings@telia.com

Övriga ledamöter

Birgitta Traxel
Vesslevägen 40nb
167 67 Bromma
08-25 03 35 (b)

Camilla Berg
Fredrikslundsvägen14
168 34 Bromma
08-26 25 84

Erik Elvers
Illerstigen 28
170 71 Solna
08-85 84 88(b)
E.elvers@bredband.net

Hans Weimer
Ferievägen 53
168 41 Bromma
08-37 39 52;070-374 07 53

Ulla Ersmark
Spannvägen 14
168 35 Bromma
08-25 12 22 (b)

Unn Hellsten
Lagavägen 13
128 43 Bagarmossen
08-600 26 42 (b)

Webbansvarig:

Monika Kristensson
Sickla Kanalgata 12
120 67 Stockholm
08-641 50 11 (b)

Kontaktperson,
FNSiN Östergötland

Håkan Bley
Sköldvägen 18
61633 Åby
011-63169 (b) 011-191125 (a)

Våra böcker:

	normal	medlem
De goda ogräsen	75	50
Estland	50	30
Gotska Sandön, ny	100	75
Kall ökensand	75	50
Spetsbergen	50	30
Tyresta	20	10

(Porto tillkommer)

Beställ genom Eva Innings 08-774 12 53;
eva.innings@telia.com.

Omslagsbilder:

Framsidan: Påfågelsöga. Foto Claes Göran Ström

Baksidan: Foto Claes Göran Ström

Ordföranden har ordet

Ja, så har det blivit sommar igen, med mycket värme och en hel del insekter. Faran med dvärgbandmasken har tonats ned en del, dels för att det är svårt att hitta den där promilledelen rävar som bär smittan, dels för att det blir för dyrt att starta bekämpning över stora markytor. Så det lär vara okej att plocka och äta bär ute i skogarna i alla fall det här året. Men i och med att bekämpningen inte sker så kan det bli svårt att behålla avmaskningskravet på husdjur som reser in i landet.

Ett annat nyligen uppmärksammat problem ute i naturen är stungflugan, en randig fluga som ser ut som en liten humla. Den hovrar (håller sig stilla i luften) nära framför en människas ansikte, siktar och sprutar plötsligt in en mängd larver rakt in i ögat. Dessa larver är försedda med hullingar som gör att de tränger in igenom ögat och ställer till stora problem. De måste plockas bort omedelbart! - att skölja räcker inte! På vårdcentralen har man inte alltid fått information om denna allvarliga åkomma och kanske missar att behandla i tid. Men SVA (Stat. Vet.med. Anst.) har nödvändig kunskap och kan ge råd.

Mer elände. Fästingar har alltid funnits, men inte de smittor de bär med sig. TBE kan vi vaccineras mot, men inte mot Borrelia som man numera räknar med att 50% av fästingarna är bärare av. Kanske ökningen har ett samband med klimatförändringen. Varmare klimat - fler insekter och insektsburna sjukdomar.

En annan klimatförändring som nyligen uppmärksammas är en ökande förekomst av extremväder t.ex värmeböljor. Dagens samhälle har ännu inte beredskap för följderna av extremväder som värmeböljor med temperaturer högre än vad man tidigare haft, eller med en längre varaktighet än tidigare. Det finns brister i kapacitet för kylrum och ventilationssystem

och det kan uppstå dricksvattenrisker. Enligt FN:s Klimatkonvention ska nationella myndigheter vidta åtgärder för att möta klimatförändringen, så i Sverige blev Naturvårdsverket uppdragsgivare för sådana anpassningsåtgärder. Planering pågår.

Cancer- och Allergifondens årliga pris för insatser inom **miljömedicin** gick år 2011 delvis till dokumentärfilmaren Stefan Jarl (som vi skrev om i NOS nr 2) som fick 250 000 kr, med motiveringen att han på ett väsentligt sätt bidragit till att sprida kunskaper om kemiska miljö- och hälsorisker till allmänhet och beslutsfattare genom sin film "Underkastelsen" och genom sitt personliga engagemang i frågan.

Visste ni att Sveriges äldsta träd finns i Härjedalsfjällen, är från mitten av 1100-talet och har varit med om skogsbrand åtta gånger.

Och visste ni att en teknik som kallas träsvetsning är en friktionsprocess där träet i 450°C frigör ämnen som kan pressas samman till en fog som blir dubbelt så stark som om den vore limmad och dessutom tål den fukt. Det sägs vara hälsosamt att vistas i **trähus** - att man mår bra av ämnen som utsöndras ur träet.

Man mår också bra av kultur och musik. Musik är helande och kan användas för att förbättra hälsan och höja livskvaliteten enligt den norske professorn Even Rudd, internationell auktoritet inom musikterapi som visat att musiken är en kraft i vardagen för att förebygga psykisk ohälsa, och som haft påvisbar effekt på bl a olika demenssjukdomar.

I sommar vill jag bo i trähus, spela musik och dansa och må bra. Slippa extremväder, fästingar och stungflugor. Och så kan jag tänka mig att be om en "doggy bag" på restaurangen om matportionerna är så stora att jag inte orkar allt. - För jag har just läst att 3/4 av restaurangerna tycker att det är bra att gästerna vill ta med sig sina rester hem, så att maten inte behöver gå till spillo. Idag är "doggy bag" klimatsmart.

Sommarhälsningar från Bente

Bilder: Bentes privata

Sydgrönland år 2008, forntid och medeltid

Här följer andra delen av Kjell Linnérs artikel. Första delen var införd i NOS nr 2/2011

För att berätta om de platser vi besökte på vår resa ur ett arkeologiskt och kronologisk perspektiv är det lämpligt att börja där resan slutade, på den plats som är kändast, mest omskriven och mest undersökt av alla nordbogårdar, givetvis det förmodade **Brattahlíð (Qassiarsuk)**. Tidigt ansåg man att Gardar var **Brattahlíð**, troligen p.g.a. de imponerande lämningarna, som ju borde kunna passa in på en stormansgård som Eriks. När man insett att det inte var Eriks gård bestämde man sig för att **Qassiarsuk var Brattahlíð**, med sagan som underlag. Enligt denna skulle Þjóðhildurs lilla kyrka ha rests tämligen långt bort från bostaden för att inte irritera hennes hedniska make Erik.

Den första stora utgrävningen ägde rum år 1932, och den då (och ännu) synliga kyrkogrunden visade sig bestå av två grunder ovanpå varandra, varav den undre kanske var sagans kyrka. Någon bra dateringsmetod fanns ej på den tiden. Bostadshuset, som också syns väl ännu, ligger alldeles norr om denna kyrka. Den nordöstra delen är äldst. Nu är det så att alla hittills kända medeltida kyrkor i Grönland ligger alldeles intill eller nära gårdens bostadshus. Alltså stämde sagan inte med verkligheten.

Nästa stora utgrävning utfördes år 1961, efter att hantverkare under grävarbete ett par hundra m högre upp, nära den nuvarande kyrkan, började hitta skelett av människor. Arkeologerna hittade spår av en liten kyrka av trä med isolering av grästorv omkring, hästskoformad, öppen mot väster och endast 3,5 x 2,5 m stor invändigt. Runt kyrkan hittades en cirkelformad kyrkogård, begränsad av ett dike, med inte mindre än ca 155 gravar (antalsuppgifterna varierar). Kvinnorna var begravda övervägande norr om kyrkan, männen i söder. Många barnskelett fanns också. Nu hade kol 14 tillkommit som datering, och vissa av gravarna kan vara något äldre än år 1000. Avståndet ner till Eriks förmodade bostad stämde också med sagan.

Den tredje stora utgrävningen kom år 1975, då man alldeles väster om denna äldsta lilla kyrka grävde fram resterna av ett vikingatida långhus, ca 20 x 8 m

stort, lika gammalt som den lilla kyrkan. Det är inte helt säkert ett bostadshus, men troligen. Alltså stämmer inte sagan längre. Nu är slätten söder om

Fjordutsikt vid Brattahlíð

Qassiarsuq det område som hyser flest bebyggelse-lämningar i nordbornas områden, 60 (eller 66), men alla dessa ingår givetvis inte i en gård. Betydelsen av det stora antalet gravar, som jag ej sett diskuteras i litteraturen, kan väl inte underskattas. Kanske har man bara använt den övre kyrkogården länge, trots de två kyrkorna längre ner. Det stora antalet gravar visar på en både stor och långvarig befolkning.

Angående **Brattahlíðs** läge tänker jag här berätta om en plats 10 km norr om Qassiarsuk som heter Qinnua. Där ligger ruinerna efter den största (**Guldager 2000**) nordbogården i hela Grönland, följd av Gardar och Qassiarsuk. Bebyggelsen består av tre klungor eller grupper av grunder, nära varandra och med bostadsgrunder i alla tre. Mellan husgrunderna rinner ett par små bäckar ner i fjorden. På gården finns grunder efter minst fyra ladugårdar med lador, i Qassiarsuq finns endast två. Detta är viktigt för att bedöma en storgårds status och ekonomiska kapacitet. När man jämför översiktsplaner mellan Qassiarsuq och Qinnua ser man hur imponerande den senare gården är.

Gården Qinnua är den sista och nordligaste på västra sidan av och längst in i fjorden, i det bästa lantbruksområdet i hela Grönland, och på platsen växer ännu 5 – 6 m höga björkar och pilar. Intill gården rinner en av traktens fiskrikaste älvar ut i fjorden, full

med öring och gården var tidigare porten till vildrenens land.

Gårdsruinerna beskrevs redan år 1777, och år 1910 upptäckte en arkeolog en ruin, som liknade andra kända kyrkotomter i området. En mindre provgrävning år 1971 gav träkol i diket kring grunden, men inga ben. Tomten består av ett kvadratisk dike, ca 20 x 20 m, med en större stenansamling inuti. Storleken, utseendet och läget överensstämmer med andra kyrkotomter. I den intilliggande bostadsgrunden är ett större, stenbyggt rum, 13 x 8 m, som liknar prästgårdens festhall i Gardar, Hvalsey och Herjolfsnäs. Under senare år har ännu en mindre undersökning gjorts, utan gravfynd. I Flateyjarbók omnämns fyra större kyrkor vid fjorden, men bara tre är lokaliserade. Ivar Bårdsson nämner både Leidars kyrka och Brattahlíðs kyrka, vilka Nationalmuseets arkeologer menar är en och samma kyrka (Krogh 1976 med flera), medan Ole Guldager hävdar att de omnämns var för sig. Hur som helst sägs i Bårdssons beskrivning att kyrkan (eller en av dem) ligger längst inne i fjorden, och där ligger Qinnua. Eftersom inga arkeologiska dateringar finns därifrån kan ju tänkas att gårdsdelarna är olika gamla, och ingen behöver vara från Erik den Rödes tid. Att man inte hittat gravar vid den eventuella kyrkgrunden kan ha en annan orsak. Kyrkan Brattahlíð 2 – 3 är av samma utseende och jag har i den genomgångna, senare litteraturen hittat uppgifter om endast en grav där, en hällkista med den dödes namn i runor. Vid den av slumpen hittade Brattahlíð 1 finns som nämnts ca 150 gravar. Om Qinnua möjligen är Brattahlíð kan liksom i Qassiarsuk den äldsta kyrkan vara av den allt oftare påträffade "Þjóðhildur -typen" och sålunda ligga dold med omgivande gravar någonstans vid gården. Samtidigt som de danska arkeologerna säger att Brattahlíð troligen ligger vid Qassiarsuk, eftersom man grävt där så många gånger, och då hittat mycket, menar man att det troligen inte har legat vid Qinnua, där man knappast har grävt alls. Det skulle vara besvärande att flytta Brattahlíð en gång till, när man satsat på att bygga upp kopior av familjen Rödes gård.

Det finns tre kyrkotyper i vikingatidens och medeltidens Grönland och alla är representerade i det vi kallar Brattahlíð. Den äldsta, Brattahlíð 1, är som nämnts inte ensam längre i sin grupp. Endast få km norrut är en mycket lik, lika liten och lika gammal kyrka utgrävd vid Qorlortoq (Gulløw 2004 och muntligen). Man bör snarare kalla dessa små byggnader gårdskapell eller, som på Island, bönhus. Enligt en åsikt har dessa bönhus sitt ursprung i norska stavkyrkor, enligt en annan på keltiskt område.

Kyrkor som Brattahlíð 2 är romanska stenkyrkor från tiden ca 1100 till 1260-talet, också dessa ofta med isolerande grästov omkring. Kyrkor av denna

typ är biskopskyrkan i Gardar samt kyrkorna i Herjolfsnäs och Sandnäs.

Den tydliga kyrkgrunden Brattahlíð 3 består av en rektangulär stenbyggnad med ett rum, av samma typ som i Hvalsey och Anavik. Från år 1261 infördes skatt till norske kungen och katolska kyrkan, och från då uppfördes dessa kyrkor, mer lika våra sockenkyrkor, på storböndernas gårdar. Mark- och kyrkägarna hade rätt till en del av den ekonomiska vinningen av skatt och kyrkotjänster.

Den första arkeologiska platsen vi besökte var Gardar. Den var en av de största gårdarna, med ett fantastiskt vackert läge på ett näs mellan Einarsfjord och Eriksfjord. Einars son Thorvald gifte sig med Erik den Rödes dotter (med okänt namn). Ett bättre läge för biskopsätet som grundades här år 1126 kunde knappast hittas. Domkyrkan och huvuddelen av byggnaderna låg tätt samlade i en klunga, varav flera var mycket stora. Kyrkan var 27 x 16 m och vid en utgrävning år 1926 fann man i koret en biskopsgrav med en stav delvis av valrosstand och en guldring. Senare datering av graven täckte in en period med fyra möjliga biskopar. Biskopens residens var 50 m långt, och en ladugård har rymt 100 kor. Flera byggnader var avsedda för tionde och avgifter i form av t.ex. valrosstand, narvalstand, skinn och ull. Den förste biskopen år 1126 var Arnald, den siste Alf, som dog år 1378. Under denna period fanns ibland ingen biskop i Gardar. I nedre kanten av gårdskomplexet rinner en kalkälla fram, fint stensatt och säkerligen använd sedan Einars dagar. Flera undersökta gårdar, bl.a. det nedre bostadshuset i Qassiarsuk och en gård i staden Narsaqs hamn, som jag besökte vid vårt korta besök, har kalkällor eller rinnande rännilar under golven.

Fönster, kyrkoruinen i Hvalsey

Det var i samband med tusenårsfirandet av kristendomens införande år 2000 som man byggde upp kopior av familjen Rödes långhus och bönhus i **Brattahlíð, som man tror att de kan ha sett ut. Man skulle nu vårda de tre viktigaste monumenten från nordbotiden, Brattahlíð, Gardar och Hvalsey kyrka och gård, kanske snarare för turismen än själva monumenten.** Det var därför en besvikelse att ruinerna i Gardar var helt igenväxta med meterhögt gräs, så att det blev omöjligt att överblicka denna imponerande anläggning.

Det andra av de tre nordbominen som vi besökte var alltså det bäst bevarade, med korrekt namn Hvalsey fjordens kyrka, som den hette under medeltiden (Qaqortukuloq). Den ligger längst inne i fjorden, dit vi kom med båt förbi den stora ön Hvalsey, alltså ännu ett identifierat namn från de gamla källorna. Gården är ännu en i raden av tusenåriga landnamsgårdar, som Torkel Farserk hamnade på. Som tidigare nämnts tillhör kyrkan grupp 3, stora kyrkor från ca 1300. Den är byggd av obearbetad men väl utvald kallmurad sten. Det förekommer ställvis kalkbruk som tätning av fogar, men den kan ej sägas vara riktigt murad. Kalkbrukstätning förekommer vad man vet bara på ytterligare en liten byggnad vid Gardar. Väggarna är tillräckligt höga och välbevarade för att några vackra fönster ännu kan beundras, det enda exemplet från medeltiden.

Det var vid denna kyrka som nordbornas skrivna historia tog slut år 1408, när ett par i en grupp islänningar på besök gifte sig här, och återvände hem år 1410. **En intressant upplysning är att det var många människor i kyrkan vid bröllopet, uppenbarligen närboende.** De arkeologiska resultaten visar dock att Österbygden ännu hade en livskraftig befolkning till andra hälften av 1400-talet. Visserligen omnämns i de skrivna källorna en mängd olika provningar för befolkningen, varav några har förekommit, men endast med mindre betydelse, som konflikter med inuiter, något piratanfall och ett mindre utbrott av pest. Inga tecken på inavel eller blandning med inuiter kan ses i skeletten. Trots att inga skriftliga källor längre finns om skeppshandel med Europa, så finns andra bevis för en sådan. Det bästa beviset är nog de världsberömda fynden på kyrkogården i Herjolfsnäs (**Ikigaat**), **landnamsgård för köpmannen Herjolf Bårdsson.** Här undersöktes många gravar redan år 1921. P.g.a. ett allt kyligare klimat hade gravarna bli-

vit djupfrysta, och därmed hade de dödas kläder bevarats. De var alla av vadmal (ull) och följer det senaste modet i Europa in i andra hälften av 1400-talet. Endast en livskraftig, om än decimerad, befolkning lägger resurser på lyxvaror. Samlingen världsliga dräkter är den enda större bevarade från Europas medeltid.

Kyrkoruinen i Hvalsey

Äntligen har den moderna forskningen kommit fram till vad som hände nordborna! Ingenting dramatiskt alls hände. Att klimatet var huvudorsaken har jag förstätt sedan länge. En bondebefolkning som lever på marginalen har mycket svårt att ändra sina traditioner och anpassa sig till ett klimat, som successivt undergräver dess näringssamfund. Det är skillnad för ett jägarfolk som levat årtusenden i ett arktiskt klimat, som inuiterna. Dessa följde dessutom sina bytesdjur ner till nordborna. Nordborna utvandrade inte till Amerika, utan återutvandrade långsamt i små grupper till det ursprungsområde de kom ifrån, under både 1300- och 1400-talen. Det enda konstiga med det är att det inte omnämns skriftligt, vilket måste bero på att det hände så långsamt. H C Gullow (muntligen) använder beteckningen ”paleodemografi” för den forskning som lett fram till denna kunskap. Professor Lynnerup har undersökt ca 500 skelett från många platser under många år och deras inbördes lägen i gravarna.

De senaste somrarnas (2008 och 2010) utgrävningar i Søndre Igaliku (Igaliku Kujalleq) och grannkyrkans i norr kyrkogårdar har avslöjat spännande nyheter om den s.k. nordiska befolkningens sammansättning och ursprung. Den södra av kyrkplatserna är nästan säkert nordbornas ”**Undir Höfði (Höfda)**”, som kan anas av namnet inte ligger långt från (och sydöst om)

Igaliko (Gardar). Man har grävt där tidigare, men då visste man inte vad DNA var. Dateringarna av skeletten går tillbaka till ca år 1000, vilket var väntat, men DNA visar att ca hälften av befolkningen har keltiskt ursprung (Appelt, Gulløw muntligen), vilket man inte väntat, men anat. Islänningarna är nämligen väl undersökta sedan tidigare med samma resultat. När man nu hade konstaterat det keltiska inslaget i Grönland var det däremot väntat att det främst var på kvinno sidan det keltiska ursprunget finns. Irland och Skottland med sina öar ingick ju länge i Norges maktsfär och det var naturligt att man tog både kvinnor och män från erövrat land till Island och Grönland med olika social status, både fria och ofria. Men naturligtvis skrev man inte om denna underklass i de gamla skrifterna.

Text och foto: Kjell Linnér

Referenser (i urval)

Guldager, O. 2000. *Hvor lå Brattahlid?* Tidsskriftet Grønland. Nr 5
Gulløw, H.C. (red.) 2004. *Grønlands forhistorie* (Av

7 arkeologer)

Hinnerson-Berglund, M. 2005. *Mobilitet och Estetik*. (Akademisk avhandling om Saqqaq-kulturen i Nuukfjorden.)

Krogh, K. 1976. *Om Grønlands middelalderlige kirkebygninger*.

Krogh, K. 1982. *Erik den Rødes Grønland*

Linnér, K. 1986. *Nordbornas Västerbygd på Grønland*. NOS nr 1/1986.

Linnér, K. 2004. *Grönländska fornlämningar, anno 2003*. NOS nr 1/2004

Lynnerup, J. 1998. *The Greenland Norse*. Meddelelser om Grønland. *Man and Society* 24.

Meldgaard, N. 1975. *Forhistorie/Historie – Grønland*.

Raahauge, K/Appelt, M. 2002. *Itelleq og palæo-eskimoerne i Sydgrønland*. Tidsskriftet Grønland, nr 4.

Muntliga uppgifter: Martin Appelt, Bjarn Grønnow, Hans Christian Gulløv, alla Nationalmuseet, Köpenhamn, samt Joel Berglund, f.d. vice dir. Grønlands Nationalmuseum, Nuuk.

Dessutom många artiklar av olika slag.

Recensioner

Islands historia

Gunnar Karlsson: *Islands historia i korta drag* (Mál og menning, Reykjavík 2010)

Gunnar Karlssons välskrivna och sakkunniga översikt från år 2000 över Islands historia har utkommit i svensk översättning, utökad med det senaste årtiondets händelser fram till bankkollapsen och vänsterns och de grönas regeringstillträde. Boken är utgiven med stöd från Samfundet Sverige-Island / Stiftelsen Barbro och Sune Örtendahls fond och kan därför till lågt pris inskaffas från Föreningen Norden (www.norden.se)

Boken är mycket informativ och överskådlig trots sitt lilla format, knappt 70 sidor i A5-format. Den är rikt illustrerad, även i färg, med teckningar, foton och kartor. Den har också ett sak- och personregister samt en bibliografi över ett urval böcker om isländsk historia (många av dem på isländska). Ungefär halva boken ägnas tiden fram till självständighetsrörelsen på 1800-talet och andra hälften det moderna Islands framväxt fram till fiskekrig, kvinnorörelsens framgångar och som sagt bankkollapsen. Den är en utmärkt framställning av detta spännande lands spännande historia, och rekommenderas varmt.

Erik Elvers

Tvättat vatten

Karin Hultenheim: *Tvättat vatten*. Dikter. Ord&visor Förlag. 2009

”Vi har tvättat regnbågens röda färg blek, vi har skurat den gröna gul ...”. Genom Karin Hultenheims diktsvit löper en oro för tillståndet i naturen. Varsamt beskriver hon naturens skeenden, som plötsligt bryts av en bilmotor, en mobiltelefon eller av kemikalier. ”Vatten som blandas med kemiska ämnen flyter alltför rent.”

Budskapet är diskret, nästan omärkligt, ordnat med ett tiotal ledord som jorden, vattnet, blommorna, träden, daggen, ljuset ...

Det är naturnära på ett sätt som ibland kan få mig att tänka på Dan Andersson, men det har en helt annan rytmik. Samtidigt är det något lakoniskt som påminner om haiku, men fraserna hakar i varandra och bildar långa kedjor över de luftiga sidorna. Karin Hultenheim har ett språk som manar till att läsa uppmärksamt och eftertänksamt, igen och igen.

En lämplig present att ta med, t.ex. när du är hembjuden till en miljöengagerad lyrikvän.

Anders Schærström

Grannspråk – vad göra?

Under Föreningen Nordens huvudstadsmöte i augusti 2010 ordnades ett litet panelsamtal om språkförståelsen i Norden. Jag var svensk företrädare. Den här texten bygger på hur jag då argumenterade.

Det vi brukar kalla för nordisk språkgemenskap och språkförståelse i själva verket är en *skandinavisk sådan* och något annat kan den inte vara.

Jag växte upp i Skåne. Där hade vi nära till Danmark – och till det danska språket. Vi såg och hörde dansk tv. Vi åkte till Köpenhamn och ibland till Helsingör eller Roskilde. Det var naturligtvis ett gynnat utgångsläge för att vänja sig vid danskan, som många andra i Sverige betraktar som obegriplig.

När jag var barn och tonåring förekom det samnordiska underhållningsprogram. Det var TV i Tivoli. Det var frågetävlingar av olika slag. Lasse Holmqvist gjorde reportageprogram från Danmark. Jag minns också att det sändes program om Danmark under ockupationen – som då alltså låg i det ganska nära förflutna. På den tiden fanns det bara en tv-kanal, så jag tror att de flesta såg samma program. Finns det över huvud taget något liknande idag? Jo, Skavlan. Det är vackert så. Men den skandinaviska språkförståelsen är i fara och det kan i sin tur gå ut över den skandinaviska eller i vidare mening nordiska gemenskapen. Danska, norska och svenska, som har samma ursprung, glider isär. Det lär vara belagt att danskt uttal har förändrats påfallande på relativt kort tid. Vi tar in låneord som tränger ut mer eller mindre inhemska ord, men vi tar inte alltid in samma ord. Engelskan erövrar domäner, blir arbetsspråk också i nordiska företag.

För att vi ska kunna bevara och i bästa fall förstärka den skandinaviska förståelsen krävs det (åtminstone) fyra saker:

1: *Politisk vilja* – dvs. språk- och kulturpolitiska initiativ, t.ex. för en nordisk tv-kanal eller för undervisning, kulturutbyte eller annat som innebär att nordbor får läsa och höra alla de skandinaviska språken. Personligen tycker jag det är en kulturpolitisk skandal att vi aldrig fick den nordiska tv-satellit, som planerades på 1970-talet.

2: *Motivation* – dvs. insikt och vilja såväl hos allmänheten som hos företag, organisationer och andra aktörer. Det handlar om insikten att det finns en nytta,

något att vinna, i att använda de skandinaviska språken. Man ska inse att språken och språkförståelsen har ett egenvärde men också att man genom språkförståelsen kan tjäna ekonomiskt eller praktiskt i jämförelse med att använda ett för alla främmande språk. Min lilla erfarenhet från att ha hållit kurser i danska är att deltagarna kan sorteras i tre grupper: de som har släktband eller annan personlig förbindelse i Danmark, de som har danska arbetskontakter samt de som har ett starkt allmänt intresse för språk och för Danmark.

3: *Stödstruktur* – det krävs att skolorna, studieförbunden, folkhögskolorna och andra utbildningsarrangörer ger grundkurskaper om grannspråken och även kan ge kompletterande utbildning. Även massmedierna har en stödjande uppgift genom sitt sätt att bevaka grannländerna och att låta grannspråken höras.

4: *Hänsyn till andra språkgrupper än den skandinaviska*. Det finns grupper av invånare i Norden, som inte har något skandinaviskt språk som första språk. Det är finnar, samer, islänningar (även om de har ett bättre utgångsläge) och utomnordiska invandrare. (Den svenska språklagen ger särskilt skydd åt fem ”nationella minoritetsspråk”: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.) För dessa, som alltså har ett annat språkligt utgångsläge, måste man erbjuda tolkning eller använda engelska.

När de första ljudfilmerna kom till Europa från USA lär den brittiska publiken först ha haft svårt att förstå amerikanskan, men de vände sig (Svartvik). Det visar att man behöver exponera sig för ett annat språk, vänja öronen, för att förstå. Det gäller vilket språk som helst och det gäller att komma över det första motståndet. Nya medier och allt mer resande har banat väg för en internationell engelskspråkig gemenskap, samtidigt som engelskan behandlas på de mest skiftande vis. Somliga menar att variationerna blir så stora att engelskan är hotad som ett enda språk, samtidigt som kontakter över Atlanten främjar en Mid-Atlantic English.

Vi skulle kunna vinna tillbaka den skandinaviska förståelsen, men det brådskar. Vi behöver en fortsatt, större och förhoppningsvis konstruktiv diskussion om de skandinaviska språkens situation var för sig (*gentemot det engelska inflytandet*) och i förhållande till varandra.

Anders Schærström

Referenser:

Jan Svartvik: Engelska – öspråk, världsspråk, trendspråk

Språklag SFS 2009:600

Se även Erik Elvers artikel om grannspråk i NOS 2/2011

”Ä’ke det gudomligt ...”

”Ä’ke det gudomligt ...”

Carl Mikael Bellman känns utan tvivel lätt igen, Fredmans epistel nr 71. Mindre bekant är kanske

”Om denna parken rå’r kärleksmonarken och en kung, Djurgåln heter marken”, Fredmans epistel nr 25.

Carl Michael Bellman, vår stora nationalskald, känner vi kanske mest för hans dryckesvisor och lustiga texter. Han betraktas nog av många som något av en filur, därav alla Bellmanshistorier, och han ansågs av sin samtid som en stor komiker. Bellman, vars morfar var kyrkoherde, har även skrivit en hel del religiösa texter och psalmer. Men hans storhet ligger ändå i de texter som beskriver livet och tankarna hos Stockholms innevånare på 1700-talet. Med en välavvägd balans mellan komik och allvar förde han in krogvärdar, fyllon och prostituerade i kulturens finrum och synliggjorde dem och saker som fysionomi, klädedräkt och den svenska naturen, som förekommit så sparsamt i tidigare diktning. Bellmans senare inflytande på svensk litteratur

har varit stort: lyrik och romanprosan har påverkats, men framför allt är han grundaren av den svenska visgenren, med efterföljare som Gunnar Wennerberg, Evert Taube, Fred Åkerström och Cornelis Vreeswijk.

Väl passande på Kungliga Djurgården står en byst som föreställer C M Bellman. Den invigdes den 28 juli 1829 vid Bellmansro. Konstnär är skulptören och bildhuggaren Johan Niclas Byström.

Byström var född 1783 och studerade bildhuggerkonst i Stockholm, under ledning av bland andra Tobias Sergel. Med ett resestipendium 1809 **far han till Rom, där han kommer att bosätta sig**, men har täta kontakter med Stockholm, som han ofta besöker. Sveriges kronprins Karl Johan köper flera statyer, varav krigsguden Mars sägs ha prinsens anletsdrag. Byström utnämns till vice professor vid Konstakademien i Stockholm 1816 och får beställning på tre kungastatyer, som färdigställs 1829. Han utnämns snart till ordinarie professor och förvärvar ett vinstgivande marmorbrott i Carrara med den välkända, bländvita, jämnhårda marmorn. Hans produktion blomstrar.

Byström flyttar till Sverige 1838 och bygger en villa i carrara-marmor på Djurgården. Enligt uppgift på uppdrag av Karl XIV Johan, som avlider 1844, samma år som bygget är klart. Byström nödgas själv betala villan. Med sviktande hälsa återvänder han till Italien och avlider vid 64 års ålder 1848.

Johan Niklas Byström blev nyklassicismens ledande skulptör i Sverige efter Tobias Sergel. Mycket av hans rika produktion stannade utomlands, men omfattande samlingar finns i Sverige. Bland hans bästa arbeten räknas bysten över C M Bellman.

Kungastatyerna finns enligt följande: Karl X på Stockholms slott, Karl XI och Karl XII i Artillerimuseét, Gustav II Adolf och Karl XIV Johan i rikssalen på Stockholms slott. Krigsguden Mars ingår i Skoklosters samlingar, en staty av Linné finns i Uppsala. Byströmska villan inrymmer idag Spanska ambassaden

Text och foto: Lars Bergelv, Monica Ajne

Skarven på ont och gott

Sammanfattning av pressmeddelande från Stockholms Universitet om doktoravhandling av botanisten Gunilla Kolb som har undersökt skarvarnas förmodat ensidigt negativa påverkan på växt- och djurliv.

Få fåglar är så kontroversiella som skarven (*Phalacrocorax carbo*) och en stor svensk opinion ogillar dess återkomst i svensk natur. Den anklagas både för att äta upp fisken och för att döda annat liv på öarna där den häckar. Skarvar kan häcka i stora kolonier, upp till 10 000 par, och i Stockholms skärgård finns det i dag 5 200 par fördelat på 20 kolonier. Antalet ökade kraftigt fram till 2007 men har sedan stabiliserats. När koncentrationen av skarvar blir stor landar också stora mängder avföring på öarna vilket ger upphov till en lukt av ammoniak. Effekten på fiskbeståndet har utretts i några studier, men ingen vetenskaplig undersökning har utrett hur skarvarna påverkar skärgårdens ekosystem.

Näringsnivåerna blir för höga för en hel del växtarter och växternas artrikedom och täckningsgrad minskar på skarvöar. Men när skarvarna lämnat sina häckningsöar, till exempel efter störning från havsörnar, återhämtar sig öns vegetation snabbt med en högre växtbiomassa som följd. Inte bara växter utan också insekter och spindlar påverkas av skarvar, både positivt och negativt. Förändringarna gäller såväl antal individer och artrikedom som artsammansättning. De djurgrupper som gynnas av skarvar är sådana som äter as, svamp och näringsrika växter, resurser som ökar på skarvöar. Djurgrupper som missgynnas av skarv är sådana som äter dött organiskt material eller andra insekter men också några växtätare. De missgynnas dels av minskade resurser men också som en följd av förändringar i vegetation och jordkemi.

Avhandlingen, *The impact of cormorant nesting colonies on plants and arthropods*, försvarades i början av november 2010

Erik Elvers

Skarven har landat. Teckning: Erik Elvers

Ny fladdermusart

FNSIN har ju ett par gånger haft fladdermuslyssning (med speciella instrument), och vi har då fått lära oss att det finns 18 fladdermusarter i Sverige. I fjol fann man dock att en nittonde art, nymffladdermus, finns i Blekinge och Skåne. Arten beskrevs först år 2001, sedan man närmare studerat ett exemplar fångat i Grekland 1981, och har den påträffades under 00-talet även i bl a England, Tyskland och Lettland. Den är sällsynt och trivs i floddalar med tät lövskog, en biotop som är på tillbakagång.

Se detaljer i artikel i Fauna och flora:
http://www.artdata.slu.se/FaunaochFlora/pdf/faunaochflora_4_2010_Nymffladdermus-ny-art-i-Sverige.pdf

Erik Elvers

Hur gick det?

Skidåkning

Den snö vinter, som nu är ett minne blott, kom tidigt. Redan i början av december blev det möjligt att åka skidor – och det gjorde vi, i olika konstellationer av FNSiN-medlemmar. Flera gånger kom vi ut i spåren tillsammans, dels i Nackareservatet, dels på Lovön. I månadsskiftet februari-mars var dessutom ännu fler av föreningens medlemmar i Tännaldalen en vecka – men det är en annan historia (med annan arrangör).

Anders Schærström

Årsmötet i Förbundet för Ekoparken

FFE höll sitt årsmöte 26 februari i en f d industrilokal i Frihamnen, nu formgivaren och keramikern Birgitta Watz' ateljé. Ungefär hälften av medlemsföreningarna var representerade, däribland FNSiN (antagligen en av de bäst företrädda med 5 närvarande medlemmar, låt vara att en eller två av dem var är som ombud för andra föreningar).

Efter årsmötesförhandlingarna fick vi höra ett intressant föredrag av geografen Thomas Lundén *Vad påverkar kulturlandskapet där han tog upp olika faktorer* som biologi, demografi, teknik (t ex att järnvägar både kan binda samman och splittra samhällen) och kultur. Vad gäller naturgeografin som påverkare nämnde han bl a fördelningen av land och vatten, topografin (Norra Djurgårdens strand bortom Lappkärrsberget mot norr och nedanför förkastningsbrant är en av de mest öde delarna av Stockholm), solen (**förr måste skafferierna i husen ligga mot norr, under funktionalismen ville man ha stora fönster mot söder**) och vindarna (från industrialismen blev "West End" i många städer ett fint område utan rök till skillnad från "East End").

Han påpekade också att fast Sverige är ett mycket sekulärt samhälle är kyrkogårdar (så gott som) omöjliga att röra, så när Upsalavägen breddats har det skett mot Ekoparken, inte mot Norra Kyrkogården. Föredraget illustrerades med många bilder från Ekoparken, inte minst Järva, Ulriksdal och Bergshamra. Före den avslutande årsmötesmåltiden visade Birgitta Watz sin ateljé och berättade om byggnaden.

Erik Elvers

Vulkanism

Uppmot 10 FNSiN-medlemmar fanns med bland de ca 60 åhörarna på Otto Hermelins intressanta föreläsning på Universitet och fick lära sig om orsakerna till vulkanism och varför vulkaner är livsviktiga för livet på jorden, innan några spektakulära utbrott presenterades.

Erik Elvers

Riksmuseet - bilder av Gunnar Brusewitz onsdag 9 mars

Besöket på Riksmuseets utställning av verk av konstnären Gunnar Brusewitz var delvis lyckat och delvis misslyckat. Det snopna var att museet sedan årskiftet stänger redan kl 18, i st f kl 19 vilket gällde när besöket bestämdes (till kl 17.30). Det lyckade var att få se många vackra bilder av den skicklige och naturkunnige konstnären. Här fanns många verkliga pärlor, bl a två bilder från Gotska Sandön 1978 (annars spände det geografiska fältet från Galapagos i väster till Australien i öster), strömänder i isländska Laxá och en skimrande kungsfiskare. Tonvikten låg på fåglar, men andra motiv fanns också.

Erik Elvers

Vårmötesföredrag 24 mars 2011

Före vårmötet fick vi höra Märten Ajne, som i lyriska ordalag och med natursköna bilder gav en antydan om vilka upplevelser långfärdsskridskoåkaren erfar under vinterhalvårets turer, alltifrån de första tunna höstisarna till de hägrande skärgårdisarna. Vi fick också veta att Stockholmsområdet har världens bästa långfärdsskridskoisar pga det stora antalet sjöar och ett lämpligt klimat. Isarna må vara väl så frestande att beträda, men de kan också vara förrädiska. Därför är det viktigt med sällskap, iskunskap och rätt utrustning då man ger sig ut på isarna.

Björn Setterberg

Brommavandring

Gunnel Wallén kan sitt Bromma, det är tydligt, och det finns mycket att se. Hon visade sidor av en stadsdel, som uppenbarligen många av oss (inklusive undertecknad) var obekanta med. Vi gick genom oanade våtmarker och spanade in svarthakedoppingar, skäggdoppingar och annat fågelliv i Kyrksjön. I Bromma rundkyrka – Stockholms äldsta byggnad (!) – beundrade vi Pictorskolas riktiga valvmålningar

och på kyrkogården stannade vi vid Nils Ferlins grav. Vi konfunderades över en underligt stavad runristning och gladdes åt den botaniska sevärdheten vit pestskräp. På den milslånga vandringen passerade vi snus-Ljunglöfs kvarn och slott, mäktiga 700-åriga ekar och nådde till slut Blackebergs k-märkta t-banestation och centrum, som spelade en olycksalig roll i *Låt den rätte komma in* av John Ajvide Lindqvist. Den bokstavliga höjdpunkten blev snuskungens punschhylla med en vidunderlig utsikt över Mälaren, där även vi fick en doft av den fina världen, när Gunnel bjöd generöst på punschpraliner! Vi var 12 som följde Gunnel i det behagliga vårvädret.

Anders Schaerström

Brommavandring. Foto: Claes Göran Ström

Helgö

Slog vi rekord lördagen den 16:e april på Helgö? Rekord eller inte men vi var i alla händelser 23 personer som ivrigt lyssnade till arkeolog Linda Wåhlander. Linda, klädd i medeltida kläder, visade oss runt bland gravar, boplatser, verkstäder mm från järnåldern. Som en jämförelse kan nämnas att Helgös stor-

hetstid var före Birkas alltså före 700-talet. Man räknar med att den började redan på 200-talet. I Helgös jord har man bl.a. funnit romerska guldmynt, en irländsk biskopskräkla och en buddafigur. Dessa fynd visar att kontakter med främmande länder fanns långt före det som vi kallar vikingatiden.

Vi hade många frågor att ställa och Linda ställde villigt upp att svara. Efter långt mer än en timme lämnade Linda oss och de flesta valde en helt underbar picknick plats högst uppe på det heliga berget med utsikt över Mälaren. Betänk också att detta var vårens första riktigt varma dag. Man kan därför verkligen tala om en lyckad exkursion.

Eva Innings

Vårkväll i Ekoparken

Vårkvällsvandringen 6 maj i Ekoparken - från Bergshamra Torg längs Brunnsvikens norra strand, upp till backsipporna på Ulriksdalsåsen och ner till slottsparken - genomfördes med 14 deltagare i vackert, mot slutet litet svalt väder. Några rådjur siktades, men den planerade ugglan satt inte i sitt håll.

Erik Elvers

Blommor i Sandemars naturreservat

FNSiN har sina traditioner och en av de bästa är vårvandringen i Sandemar. I år var vi 11 personer där den 22 maj, en varm, solig söndag, som under Eva Innings ledning fick en härlig vandring. Det var många andra som hade tagit sig dit ut så det var trångt på parkeringsplatsen.

Förutom alla blommor man får se här brukar vi också vilja höra näktergalen och det fick vi. Den var inte så intensiv men någonstans i snären nära *Pottan* fanns den. Vi vandrade runt på sankängen vid fågeltornet där vi såg *Adam och Eva*, både röd och vit, men också mellanformen som är rosa-orange-melerad. Här fanns också *rosettjungfrulin*, *majvivor* och nästan överblommad *desmeknopp*. Vi gick naturligtvis till Höggarn för att beundra mängden av *Adam och Eva* och där fanns även *stymorsviol*, blommande *tandrot*, *blåsuga*, *vårveronika*, *mandelblom* och *gullvivor*.

Vi intog inte vår matsäck där utan återvände längs bäcken till bilarna och körde mot Dalarö. Efter sandtaget finns en liten parkering i anslutning till den östliga delen av reservatet och därifrån har man en bra väg till rikkärren.

Genom skogen och på spänger över de blöta ställena

vandrade vi till kärren där det var gott om blommande *majviva*. En överraskning var det att hitta två exemplar som var vita. I skuggan fanns här på flera ställen tuvor med stora vackra *kungsängsiljor*, mest den lilafärgade men vi hade även sett vita exemplar. *Kärrviol* och *kärrbräsma* hittades liksom begynnande *tätört* och *tvåblad*.

Efter alla dessa upplevelser var det riktigt skönt att slå sig ner i skuggan vid bryggan med utsikt mot Dalarö skans för att njuta av matsäcken. Efteråt blev det så en kortare promenad på travträningssvägen åter till bilarna för hemfärd till staden.

Benita Jansson

Protokoll fört vid FNSiN:s vårmöte 2011 24 mars 2011 i lokal Baltzar

Närvarande: Bente af Edholm, Anders Tunevi, Anita Larsson, Bengt Nilsson, Birgitta Traxel, Björn Setterberg, Britt-Inger Lindgren, Eila Karlberg, Erik Elvers, Eva Innings, Gunilla Österlund, Gunnel Wallén, Harald Eneroth, Kaj Valtersson, Kristina Hammar, Lars Innings, Margareta Thorsson, Marie-Louise Reinius, Örjan Ericsson

1. Val av mötesordförande, mötessekreterare och två justerare
Bente af Edholm förklarade mötet öppnat.

Till ordförande för mötet föreslogs Bente af Edholm, till sekreterare Örjan Ericsson och till justerare Margareta Thorsson och Gunnel Wallén. Vårmetet beslöt i enlighet med förslaget.

2. Fastställande av röstlängd

Röstlängden bestående av listan över närvarande medlemmar fastställdes.

3. Mötets behöriga utlysande

Kallelse till vårmötet var införd i NOS 1/2011 som distribuerades till medlemmarna i början av januari. Enligt stadgarna ska kallelsen ha nått alla medlemmar senast 14 dagar före mötet. Mötet fann därför att vårmötet var stadgeenligt utlyst.

4. Fastställande av dagordningen

Dagordningen fastställdes.

5. Protokoll från höstmötet den 25 november 2010

Protokollet finns infört i NOS 2/2011. Efter en kort diskussion beslöt vårmötet att lägga protokollet till handlingarna.

6. Verksamhetsberättelse för 2010

Verksamhetsberättelsen delades ut och kommer även att läggas ut på hemsidan. Bente kommenterade årets verksamhet och aktiviteter. Bl.a. har en fika-grupp inrättats. Därefter lades verksamhetsberättelsen till handlingarna.

7. Resultat- och balansräkning för 2010

Resultat- och balansräkning delades ut och föredrogs av Eva Innings. Några punkter diskuterades och förhållandena för boklagret förklarades.

8. Revisionsberättelse för 2010

Bengt Nilsson läste upp revisionsberättelsen enligt vilken ansvarsfrihet för styrelsen för 2010 föreslogs.

9. Fastställande av balansräkning Resultat- och balansräkningen fastställdes.

10. Fråga om ansvarsfrihet för 2010 års styrelse Mötet beviljade styrelsen ansvarsfrihet för det gångna året.

11. Motioner

Inga motioner hade inkommit.

12. Eventuella fyllnadsval till funktionärsposter

Inga fyllnadsval behövdes.

13. Information om samarbete med andra föreningar Samarbetet med andra föreningar, bl.a. Förbundet för Ekoparken, Studieförbundet Vuxenskolan, STF och Föreningen Norden, fortsätter som tidigare. Många av FNSiN:s medlemmar är också medlemmar i andra föreningar.

14. Övriga frågor

Typsnittet på de nya visitkortet diskuterades kort och det stora utbudet av aktiviteter i senaste NOS nämndes.

Ersättare till styrelsens sekreterare behövs. Intresserade uppmanades att kontakta valberedningen.

Harald Eneroth föreslog att protokoll från medlemsmöten ska distribueras med e-post och erbjöd sig att sköta om detta. Erik Elvers påpekade att detta kan innebära att föreningens adressregister sprids på ett sätt som inte är lämpligt. Harald Eneroth frågade om föreningens miljöpolitiska aktiviteter och Erik Elvers exemplifierade dessa med föreningens samarbete med Förbundet för Ekoparken.

Ordföranden avslutade mötet och tackade för deltagarnas medverkan.

Vid pennan:

Örjan Ericsson

Justeras:

Margareta Thorsson

Ordförande:

Bente af Edholm

Gunnel Wallén

Program

ISLAND DELVIS TILL HÄST

Vi är en liten grupp FNSiN-medlemmar som under flera år har övat att rida islandshästar med avsikten att någon gång få uppleva något av det isländska landskapet delvis med hästens hjälp. I sommar, slutet av juli, kan det bli av. *Det rör sig inte om någon officiell föreningsresa och vi planerar inte någon gruppresan med helt gemensamt program och färdledare, snarare stora möjligheter att göra som man vill under loppet av en vecka.* Om du är intresserad och vill veta hur planeringsläget är kan du höra av dig till Eva Lange, e-post: 087923682@telia.com; tfn 08-792 36 82, eller Anders Schaerström: 08-758 30 03; 070-693 91 28. anders.schaerstrom@telia.com;

BÅTUTFLYKTER I SKÄRGÅRDEN

Helger under sommaren
Sommar – för en del av oss är det skärgård, solglitter på fjärdarna, ljumma vindar och bad vid kobbar. Kaj erbjuder utfärder med egen båt från Runmarö under sommarhelger till närliggande öar utanför, t.ex. Brand eller Bulleröfjärden, söder om Sandhamn. Buss 433 eller 434 från Slussen till Stavsnäs Vinterhamn. Vidare med Waxholmsbåt till Styrsviks brygga eller Södersundalinjen till Halvans brygga (Se www.battaxi.se).
Möjlighet att köpa månadskort på W-bolaget, att ta cykel med och att besöka öar mellan Arholma och Landsort.
Kaj Valtersson, tel 08-16 23 83 (a), 08-710 18 92 (b), 08-57122 (Runmarö); mobil 073-9733004

RUNSTENSVÅRD

torsdag 1 sept kl 17.30

"Vi borstar i parken", dvs vi ser till den runsten i Karlbergs slottspark som FNSiN är fadder för och tar bort ev mossor. Samling på grusplanen mellan slottet och Karlbergskanalen sidan mot Vasastan. Liten picknick efteråt. Anmälan behövs inte men får gärna göras till Erik Elvers e-måle e.elvers[a]bredband.net eller tfn (b) 08-858488.

KRÄFTSKIVA

Lördag 3 september

Enligt god föreningstradition begår vi kräftska hos Kaj på Runmarö. Själva skivan äger rum på lördagskvällen. Man kan komma när man vill under lördagen,

passa på att bada, strosa och fika, Det är nödvändigt att övernatta till söndagen. Det finns några sängplatser och gott om plats för tält.

Buss 433 eller 434 från Slussen till Stavsnäs. Därefter antingen passbåt till Halvans brygga eller Waxholmsbåt till Styrsvik, varifrån man vandrar ca 30 minuter (Tidtabell för passbåt: www.battaxi.se). Var och en medför kräfter och tillbehör, liksom proviant till frukost etc. Som efterrätt brukar vi göra en fruktsallad på blandade frukter och bär, som alla bidrar till. (Vi som deltar kan samordna inköpen.) I samband med vistelsen hos Kaj ordnas vandringar och/eller båtfärder och naturligtvis finns det möjlighet till bad (se notisen om båtturer i Stockholms skärgård).

Anmälan till Kaj Valtersson, tel 08-16 23 83 (a), 08-710 18 92 (b), 08-57122 (Runmarö); mobil 073-9733004

BLOCKSTENSGROTTAN, GILLBERGA GRYT

lördag 10 sept kl 9.00

I kanten på en myr i norra Uppland ligger denna grotta som bildades vid den senaste istiden! Lite klättring, ficklampa, stövlar samt matsäck för hela dagen behövs.

Vi samlas vid p-platsen utanför T-bana: BERGS-HAMRA, norra uppgången och samåker i medhavda bilar och delar på kostnaden!

Berätta om Du har bil med Dig och hur många passagerare Du kan ta, när Du anmäler Dig. Anmälan till Ulla Ersmark via mail eller telefon senast 1 september: ullaersmark@gmail.com tel: 08 251222

"VARFÖR SPELAR VI NYCKELHARPA I SVERIGE?" - FÖREDRAG

måndag 19 september kl 19.00
i Café Baltzar Baltzar von Platens gata 11,
(gatuplanet, ingång runt hörnet)

Musikforskare Per-Ulf Allmo avslöjar nyckelharpanns historia.

Nyckelharpan är välkänd för de flesta, som den bild av ett musikinstrument som finns på ena sidan av vår 50-kronorssedel.

Per-Ulf Allmo är välkänd i folkmusikkretsar, som utforskare av nyckelharpan men även som fotograf. I en mängd publikationer om folkmusik och spelmän finner man åtskilligt med bilder som Per-Ulf har producerat. Genom hans skivförlag har flera nya stjärnskott inom folkmusikvärlden fått komma ut med sina CD-skivor.

Per-Ulf har länge forskat i nyckelharpanns gåtfulla historia och har tidigare gett ut boken "Den gäckande nyckelharpan". Nu lär han vara en tidigare

okänd kunskap på spåren och vi ser fram emot att denna kväll få ta del av dessa senaste forskningsrön om nyckelharpan. Vi hoppas dessutom på att någon spelman/spelvinna under kvällen låter oss få höra nyckelharpan spelas.

HAVTORNSPLOCKNING
lördag 24 sept kl 9.00

Årliga besöket vid havtornssnåren utanför Grisslehamn, avfärd kl 9.00 från p-platsen vid t-baneuppgång Bergshamra torg (norra uppgången t-banestn Bergshamra).

Tag med burkar med tättslutande lock, gärna liten sax. Det kan ibland blåsa kallt från Ålands Hav så varma kläder rekommenderas. Tillfälle till bad.

Vi stannar i Grisslehamn där de som vill kan köpa rökt fisk etc till lunch, tag med matsäck i övrigt. Havtornsrecept utdelas, märk dock att vi förstås inte kan garantera tillgången på bär.

Samåkning, det är för planeringen mycket angeläget att de deltagare som har bil och kan ta passagerare hör av sig så tidigt som möjligt till Erik Elvers e-måle e.elters[a]bredband.net eller tfn (b) 08-858488.

I nästa NOS

VANDRING SNABBSPÅRVÄGENS FÖRLÄNGNING
lördag 8 okt (förelöpigt datum)

För en hel del år sedan hade vi en härligt gyttjig höstvandring längs den blivande snabbspårvägens sträckning Gullmarsplan-Liljeholmen. En av deltagarna, Björn Eriksson, konstaterade träffande att vi ägnade oss åt omvänd arkeologi, vi sökte inte forntidens utan framtidens spår. Nu pågår förlängningen av snabbspårvägen från Alvik till Solna Centrum. Vi följer i görligaste mån den nya banan. Vandringen går denna gång framför allt i stadsmiljö, dvs mindre gyttja förutses. Samling utanför Alviks t-banestn kl 10.00.

Tag med lunchmatsäck. Anmälan till Erik Elvers e-måle e.elters[a]bredband.net eller tfn (b) 08-858488.

NOS tipsar

Föreningen Norden, Stockholm

Gamla stan – mer finsk än Du tror?

Stadsvandring i Gamla Stan Guide: Esko Melakari
Lördag den 10 september kl. 10

Samling vid Mynttorget. Avgift: 50:-

Kontaktperson i Föreningen Norden: Outi Tuomaila [outimoi@yahoo.se]

"Mitt", sa finnen om Stockholm. - **Påståendet kan** kanske kännas provokativt. Men om man betänker att Stockholm, denna Birger Jarls stad, på 1200-talet kom att placeras mitt i det dåtida Sverige mellan Mellersta Sverige och Tavastland var nog ingen slump. Man ska inte glömma att det var vattnet som förenade medan skogen skiljde åt. Med denna intressanta utgångspunkt står det klart att Stockholms historia gömmer fler finska spår än man vid första ögonblicket kommer att tänka på. En del av berättelsen är bekant, men det finns ett otal överraskningar att berätta om det finska i staden. T.ex. vem som egentligen var mannen för om masten? Kom och vandra i Gamla stans intressanta och överraskande finska spår. De som vill kan kanske ta en gemensam lunch efter vandringen.

Föreningen Norden, Stockholm:

Samernas och samiskans ställning i lokalt, nationellt, nordiskt och europeiskt perspektiv

Måndagen den 26 september kl.18.00 på ABF, Sveavägen. Avgift 50:-

Den 26 september är sedan tio år tillbaka den Europeiska språkdagen. Föreningen Norden och Språkförsvaret markerar den genom att belysa språksituationen i Norden.

Europarådets minoritetsspråksstadga är till för att skydda och gynna traditionella landsdels- och minoritetsspråk. Enligt språklagen (2009:600) har Sverige fem nationella minoritetsspråk, däribland samiska, som ska skyddas och främjas. Hur fungerar det i verkligheten för samiskan – i skolor, kontakter med myndigheter osv.?

Jarmo Lainio är professor i finska vid Stockholms Universitet och Mälardalens Högskola. Han är också Sveriges företrädare i Europarådets expertkommitté för minoriteter I mars 2011 genomförde Europarådets expertkommitté ett granskningsbesök i Sverige.

